БЪЛГАРИЯ

България е конституционна република, която се управлява от избираемо еднокамарно Народно събрание. Страната се ръководи от коалиционно правителство начело с министър-председател. През м. март 2017 г. бяха проведени национални парламентарни избори, като Централната избирателна комисия не съобщави за нарушения. По мнение на международните наблюдатели изборите като цяло бяха проведени свободно и честно, но бяха отчетени някои нередности.

Гражданските власти поддържаха ефективен контрол върху силите за сигурност.

Проблемите, свързани с нарушения на правата на човека, включваха: грубо физическо отношение на служители към задържани и осъдени лица, тежки условия в затворите и местата за лишаване от свобода; корупция, неефективност и липса на отчетност в съдебната система; малтретиране на мигранти и лица, търсещи убежище; корупция във всички ешелони на властта и насилие срещу етническите малцинства.

Властите предприемахъ стъпки за съдебно преследване и наказване на служители, които са извършили нарушения на правата на човека, но действията на държавата бяха недостатъчни и безнаказаността беше проблем.

РАЗДЕЛ 1. ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНАТА НЕПРИКОСНОВЕНОСТ, ВКЛЮЧИТЕЛНО НЕДОПУСКАНЕ НА:

а. Произволно или незаконно отнемане на човешки живот, както и други убийства по политически причини

Нямаше сигнали, че държавата или нейни служители са извършили произволни убийства или незаконно отнемане на човешки живот.

б. Безследно изчезване

Нямаше сведения за изчезнали лица след намеса на държавни структури.

в. Изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание

Конституцията и законите забраняват подобни практики, но имаше сигнали за длъжностни лица, които са проявили унизително отношение. Според анализ на неправителствената организация (НПО) “Български хелзинкски комитет” от 2017 г. над 40 на сто от затворниците са подали жалби за телесни повреди и незаконни арести, а 16 на сто твърдят, че са били подложени на принудителни разпити. Българският хелзинкски комитет продължи да критикува Министерството на вътрешните работи, че не събира и не проследява информация за насилствени действия от страна на полицията и че не разполага с ефективен механизъм за разследвания и налагане на наказания срещу полицейски служители, които са извършили нарушения. Според неправителствената организация физическото малтретиране на задържани лица от полицията е широко разпространено и в прекомерна степен засяга заподозрените от ромски произход.

Имаше сигнали, че полицията малтретира мигранти и лица, търсещи убежище, които са се опитали да пресекат държавната граница (вж. раздел 2. г. Насилие срещу към мигранти, бежанци и лица без гражданство).

Условия в затворите и местата за лишаване от свобода

Условията в повечето затвори бяха тежки, като сред проблемите бяха проявата на насилие срещу затворниците от страна на персонала, пренаселеност на затворите, корупция сред затворническите служители и недостатъчен санитарен, битов и медицински фонд.

В доклада си от 4 май, основан на посещението му през 2017 г., Комитетът на Съвета на Европа за предотвратяване на изтезанията (КПИ) посочи, че насилието между затворниците остава съществен проблем. КПИ заяви, че има "леко подобрение" що се отнася до степента на грубо отношение към лица с полицейска мярка за неотклонение, но броят на твърденията за физическо малтретиране остава висок за полицейските арести, центровете за задържане на мигранти и психиатричните заведения.

Материални условия: Повечето затвори датираха от началото на 1900-те години. В своя доклад КПИ отбелязва, че "са направени ремонти в почти всички посетени места за лишаване от свобода", но описва положението в затвора в Сливен и в крилото за чужденци в Софийския затвор като "напълно неприемливо". КПИ установи наличието на "сериозен проблем с масово разпространение" на дървеници във всички места за лишаване от свобода, както и наличие на "нечовешки или унизителни условия" в някои заведения за хора с увреждания.

Българският хелзинкски комитет установяви и някои допълнителни проблеми, включително недостатъчен достъп до здравно обслужване и ниско качество на услугата, когато е била налична, недостатъчен достъп до възможности за труд и лоши условия на труд, както и корупция в затворите.

По закон се предвижда създаване на центрове от затворен тип или обособяване на затворени участъци в приемните центрове с цел да се наложи ограничителен режим и изолация на мигранти, които нарушават вътрешния ред.

Националният омбудсман съобщи за случаи, при които полицията и органите на затвора са използвали прекомерна сила и са проявили насилническо отношение към задържани лица и затворници в местата за задържане и в Софийския затвор, както и липсата на ефективна административна реакция срещу подобни насилствени прояви. В доклад до министъра на правосъдието омбудсманът критикува органите за продължаващата практика на ненужно поставяне на белезници, независимо от препоръката за нейното преустановяване от 2016-17 година. Според доклада властите в местата за задържане са поставили белезници на повече от 300 задържани лица по време на ежедневните разходки.

Българският хелзинкски комитет отправи критики към затворническата администрация за това, че не е подложила на медицински прегледи задържаните лица след сигнали за полицейски злоупотреби, както и за това, че полицаите-нарушители рядко биват наказвани. Според омбудсмана властите на затвора продължават да използват белезници при хоспитализация на затворниците в обществена болница на основание на незаконни нареждания, издадени от ръководителите на затворническите институции.

Омбудсманът изрази загриженост, че администрацията на затворите системно лишава затворниците от достъп до образование и отправи критики срещу липсата на достатъчно светлина в центровете за задържане, както и по отношение на недостатъчните запаси от спално бельо и храна, поради което задържаните понякога са били оставяни гладни в продължение на 24 часа. Омбудсманът докладва и това, че приемните центрове за незаконни мигранти не предлагат подходящо настаняване за семейства с деца. Омбудсманът критикува условията в приемните центрове заради лошата хигиена, слабото осветление, високата влажност и недостатъчния приток на свеж въздух.

Правозащитници обвиниха затворническата администрация, че потиска дейността на Българското затворническо сдружение (НПО, учредена от затворници с цел да отстоява правата на затворниците) чрез конфискация на молбите за членство, наказания и физически издевателства над нейните членове.

Администрация: Властите разследваха твърденията за грубо отношение. Затворническата администрация отхвърли почти половината от получените жалби като неоснователни и е предприе действия по 12 на сто от тях. Според КПИ системата на затворите има сериозни проблеми с корупцията и недостатъчната численост на персонала, особено що се отнася до здравните работници. Според Българския хелзинкски комитет медицинският персонал не известява прокуратурата за всички случаи на насилие срещу затворници от страна на надзирателския персонал.

Независими наблюдатели: Правителството разрешаваше извършването на независимо наблюдение на затворите от страна на независими неправителствени наблюдатели. Според заключителните наблюдения в шестия периодичен доклад на Комитета срещу изтезанията (КСИ) към Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН (излязъл през м. декември 2017 г.) институцията на омбудсмана в страната няма достатъчно ресурси, за да изпълнява своя мандат като национален превантивен механизъм съгласно Допълнителния протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

Подобрения: До м. септември властите бяха направили ремонт на затвора във Враца с изграждане на отделен сектор за малолетни и непълнолетни нарушители, които бяха прехвърлени от дома в Бойчиновци в средата на м. август.

г. Произволен арест или задържане

Независимо че по конституция произволният арест и задържане са забранени, имаше сигнали, че в определени моменти полицията е превишила своите правомощия за извършване на арести и задържания. В закона е предвидено правото на всяко лице да оспорва законосъобразността на своя арест или задържане пред съда и като цяло държавата се съобразяваше с тези изисквания.

РОЛЯ НА ПОЛИЦИЯТА И НА СЛУЖБИТЕ ЗА СИГУРНОСТ

Министерството на вътрешните работи отговаря за правоохранителните органи, миграцията и охраната на границите. Държавната агенция „Национална сигурност", която е на пряко подчинение на министър-председателя, се занимава с контраразузнаване, анализ на вътрешна оперативна информация и разследвания на случаи на корупция и организирана престъпност. Държавна агенция „Разузнаване" е на подчинение на Министерския съвет и отговаря за външното разузнаване, докато

служба „Военна информация", ръководена от министъра на отбраната, се занимава с военно разузнаване. Националната служба за охрана отговаря за сигурността на високопоставени лица и се отчита пред Президента.

Гражданските власти поддържаха ефективен контрол над полицията и службите за сигурност. Полицията и прокуратурата разполагаха с правомощия да разследват убийства, извършени от службите за сигурност. Макар че правителството разполагаше с механизми за разследване на злоупотреби и корупция, прилагането им беше незадоволително и проблемът беше наличието на безнаказаност.

ПРОЦЕДУРИ ПРИ АРЕСТ И ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЗАДЪРЖАНИТЕ ЛИЦА

Според закона полицията трябва да разполага със заповед за арест преди задържането на дадено лице. Полицията има право да задържа лица за срок от 24 часа без повдигане на обвинения, като с прокурорско постановление срокът на задържане може да се удължи със 72 часа. Задържането за срок над 72 часа се постановява от съда. Законът забранява да се прилага мярка за неотклонение за срок, по-дълъг от два месеца, спрямо лица, задържани за леки престъпления без повдигнато обвинение; задържани лица, обвинени в тежки престъпления, могат да останат с мярка за неотклонение без обвинителен акт до осем месеца, докато заподозрени за престъпления, за които се полага не по-малко от 15 години лишаване от свобода, могат да бъдат задържани без обвинителен акт за срок до 18 месеца. Прокуратурата няма право да извършва арест на военнослужещи без разрешение на министъра на отбраната. Като цяло органите на реда се съобразяваха с тези законови разпоредби. По официална информация, изискана от пресата, през 2017 г. и до средата на януари Министерството на вътрешните работи е провело 90 вътрешни разследвания на незаконни арести или проява на насилствени действия, в следствие на което трима полицейски служители са били уволнени, 15 са били наказани с мъмрене, 10 – със забележка, а на седем временно са били спрени правата за повишаване в длъжност.

Законът дава възможност за освобождаване под лична гаранция, подписка и домашен арест, като тези мерки се използваха широко.

Законът дава право на адвокат от момента на задържането, като съгласно вътрешните разпоредби задържаните се инструктират да се свържат с адвокат не по-късно от два часа след задържането си, като на адвоката следва да се осигури достъп до задържания в рамките на не повече от 30 минути от пристигането му в полицейското управление. Законът предвижда безвъзмездна правна помощ, осигурена от държавата, за обвиняеми с ниски доходи; обвиняемите имат право да избират от списък със служебни защитници, акредитирани от адвокатската колегия. Действаше гореща линия с национално покритие, която предоставя 15-минутни безплатни правни консултации по осем часа дневно.

През м. април службите за борба с корупцията арестуваха кмета на район "Младост" Десислава Иванчева и нейната заместничка Биляна Петрова, като ги държаха оковани в белезници на улицата в продължение на четири часа, докато изземват доказателства от автомобила им. Българският хелзинкски комитет оспори законността на ареста. В медийни репортажи от м. август Иванчева беше показана с белезници на ръцете и на краката по време на трансфер до болница за преглед, свързан със съществуващо заболяване, а също и в съдебната зала. Според правозащитници макар ограничителните мерки, използвани при Иванчева и Петрова, да не са били в нарушение на действащите закони и разпоредби, те са били по-сурови от обичайно

използваните за извършители на тежки престъпления. Българският хелзинкски комитет и омбудсманът отправиха критики и към санитарно-хигиенните и други условия в килиите, в които двете бяха задържани.

Произволни арести: Имаше сигнали за произволно задържане. През м. септември полицията постави белезници на двама разследващи журналисти и на техния адвокат в близост до град Радомир и ги задържа в продължение на почти седем часа (вж. раздел 2.а. Свобода на печата и средствата за масова информация). През м. февруари 2017 г. полицията арестува Росен Марков, който протестира пред общината във връзка с делови спор, освидетелствайки го като невменяем. През м. януари Районният съд във Варна присъди на Марков обезщетение в размер на 0,67 лв. (1,15 щ.д.) за тридневното му задържане в психиатричното отделение на болница.

д. Отказ на справедлив публичен процес

Според Конституцията и закона се предвижда независимост на съдебната система, но корупцията, неефективността и липсата на отчетност продължиха да бъдат широкоразпространен проблем. Обществеността доверие в съдебната система продължи да бъде ниско поради представата, че магистратите се поддават на политически натиск и не правораздават безпристрастно. Докладът на Европейската комисия по Механизма за сътрудничество и проверка от м. ноември отбеляза, че "целенасочените атаки срещу съдии в някои медии" накърняват независимостта на съдебните органи, и призова Висшия съдебен съвет, който отговаря за административното управление на съдебната система, да възприеме активна позиция срещу подобни атаки.

Според правозащитни организации предвидените законови стандарти за осигуряване на справедлив съдебен процес са ниски, което създава предпоставки за нарушаване на процесуалните права на адвокатите и подсъдимите.

СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

По конституция и закон се учредява правото на справедлив и открит процес, който да се обезпечи от независима съдебна система.

Законът приема, че подсъдимите са невинни до доказване на вината им. Подсъдимите имат право да бъдат своевременно и подробно запознати с обвиненията, които им се повдигат. Те имат право на справедлив процес, проведен в разумен срок, но дългите отлагания се отразяваха на правораздаването в наказателните производства. Всички съдебни заседания са открити, с изключение на тези по дела, свързани с националната сигурност, застрашаващи обществения морал и засягащи неприкосновеността на непълнолетни подсъдими. Подсъдимите имат право да присъстват на съдебните заседания и имат право да поискат преразглеждане на делото, ако са били осъдени задочно, освен ако в хода на първото производство не са направили опит за избягване на правосъдие.

По конституция и според закона подсъдимите имат право на адвокат, като на лицата, които не могат да си позволят адвокат, се назначава служебен защитник. Използването на адвокат е задължително при дела за престъпления, наказуеми с над 10 години лишаване от свобода; ако подсъдимият е непълнолетен, чужденец или лице с психични или физически увреждания; или ако производството се води задочно. Подсъдимите имат право на достатъчно дълги срокове и механизми, за да подготвят своята защита. Те имат право на безплатен превод според необходимостта, от момента на повдигане

на обвинението до последната апелативна инстанция. Подсъдимите имат право на очни ставки със свидетели, преглед на доказателства, както и да призовават свидетели и да предявяват доказателства от своя страна. Подсъдимите не са длъжни да дават показания или да се признаят за виновни. Законът предвижда право на обжалване, което се ползваше широко.

ПОЛИТИЧЕСКИ ЗАТВОРНИЦИ И АРЕСТАНТИ

Няма сигнали за политически затворници и арестанти.

ГРАЖДАНСКИ СЪДЕБНИ ПРОЦЕДУРИ И МЕХАНИЗМИ ЗА СЪДЕБНО ВЪЗМЕЗДИЕ

Гражданите могат да подават сигнали за нарушаване на човешки права до съдилищата и до Комисията за защита от дискриминация, която може да налага глоби на нарушителите. След изчерпване на всички национални механизми за съдебно възмездие лицата могат да обжалват решенията, свързани с твърдените нарушения на Европейската конвенция за правата на човека, пред Европейския съд по правата на човека. Имаше дълги забавяния в гражданското правораздаване.

РЕСТИТУИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ

При все че държавата не е приела специално законодателство за възстановяване на собствеността от времето на Холокоста, действащите закони и механизми се прилагат за удовлетворяване на вещни искове върху недвижима собственост от епохата на комунизма (като това не включва движими вещи), включително искове, подадени от чужди граждани, които се прилагат и за претенции, свързани с Холокоста. НПО и застъпнически групи, включително местни еврейски организации, отчетоха значителен напредък по решаването на тези искове. След Втората световна война комунистическото правителство първо реституира, след което национализира личното и колективното имущество, отчуждено в периода на Холокоста. След падането на комунистическия режим еврейските организации и частни лица получиха възможност да подадат искове за възстановяване на собствеността или за получаване на обезщетение за колективно имущество, национализирано по време на комунизма. Министерството на отбраната отказва да възстанови на еврейската общност имот, находящ се в комплекса на Висшето военноморско училище във Варна, с твърдението, че той се използва за стратегически комуникации. Според Организацията на евреите в България "Шалом" имотът във Варна е единственият отчужден в периода на Холокоста, който все още не е реституиран.

е. Своеволно и незаконно вмешателство в личния живот, семейството, дома или кореспонденцията

По конституция и закон такива действия са забранени. Правоприлагащите органи имат право на достъп до трафика на електронни данни само в случаи на тежки престъпления или такива, свързани с националната сигурност. През м. юни парламентарната Комисия за контрол над службите за сигурност съобщи, че полицията, прокуратурата и Националната агенция за приходите са боравили незаконно с данни за електронен трафик. Съгласно годишния доклад на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства, Държавната агенция „Национална сигурност" неколкократно е отказала да предостави достъп до документацията за прихващане на трафик и се е намесвала в надзорните функции на бюрото.

РАЗДЕЛ 2. ЗАЧИТАНЕ НА ГРАЖДАНСКИТЕ СВОБОДИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО:

а. Свобода на словото и печата

Законът обезпечава свободата на словото, включително и свободата на печата, като правителството по принцип зачиташе това право. При все това продължаваха опасенията, че политически и корпоративен натиск, в съчетание с растяща и непрозрачна концентрация на собствеността върху медиите и мрежите за разпространение, както и регулиране на ресурсите и издръжка на медии от страна на държавата, сериозно накърняват медийния плурализъм.

Индексът за медийна устойчивост за 2017 г. на Международния съвет за изследвания и обмен (IREX) установяви "устойчива ескалация на политическия натиск върху медиите", както и ежедневни прояви на "тормоз и натиск спрямо журналисти и собственици на медии". Според IREX сред медиите е имало дълбоко разделение и "воюващи лагери", довели до очернящи кампании и все по-разпространена "агресивна пропаганда". Продължиха да постъпват сигнали за насилие и сплашване на журналисти.

Свобода на словото: Законът предвижда от една до четири години лишаване от свобода за подбуждане към „реч на омразата". Законът дава определение на понятието „реч на омразата" като слово, което подбужда към омраза, дискриминация или насилие, основани на раса, етническа принадлежност, народност, религия, сексуална ориентация, семейно или социално положение или увреждане. Според неправителствени организации присъствието на националистически партии в правителството "овластява" поддръжниците им редовно да си служат с реч на омразата.

По принцип хората можеха да критикуват правителството без да бъдат подлагани на репресия, въпреки че имаше сигнали и за няколко репресивни акта. През м. април Административен съд – Смолян обезсили едностранното прекратяване на договор за наем от кмета на община Смолян, целящо извеждането на регионалното издание „Отзвук" като наемател от законно наетите помещения. Преди това главният редактор Зарко Маринов беше публикувал поредица от статии, с които критикува кмета и неговата администрация в антикорупционната онлайн платформа „За истината".

Свобода на печата и средствата за масова информация: Медиите бяха активни и изразяваха широко разнообразие от мнения. Законите, които ограничават "речта на омразата", се прилагат и към печатните издания. Според юлския доклад на „Репортери без граници" (RSF) за разследващата журналистика разследващите журналисти и медии са били "следени, сплашвани, обезсърчавани с очернящи кампании и заклеймявани като "врагове на държавата". В доклада се твърди, че журналистическите разследвания са се сблъсквали със "стена от мълчание" поради "корумпирани редактори и издатели, автоцензура, натиск от страна на властите", както и поради това, че собствениците използват медиите за контрол и наказание на непокорните. Световният индекс за свобода на пресата за 2018 г. на „Репортери без граници" отчете ширеща се „корупция и сговор между медии, политици и олигарси". Местни и международни организации критикуваха както печатните, така и електронните медии за редакционни пристрастия, липса на прозрачност относно финансирането и собствеността си и податливост на политическо влияние и икономически стимули.

Насилие и тормоз: През м. май разследващият журналист Христо Гешов, който направи репортажи за местни случаи на корупция в онлайн платформата „За истината", беше пребит пред дома си в Червен бряг. Гешов заяви пред медиите, че са му били отправяни заплахи и че нападението е било акт на отмъщение за неговите разследващи репортажи. През м. ноември все още нямаше задържани. Към същия момент властите все още не бяха установили самоличността на тримата нападатели на телевизионния журналист Иво Никодимов, който беше пребит през м. юли 2017 година.

На 13 септември полицията постави белезници на двама разследващи журналисти и на техния адвокат в близост до град Радомир и ги задържа в продължение на почти седем часа (вж. раздел 1.г. Произволни арести). Журналистите бяха подали сигнал в полицията за евентуалното унищожаване на документи, уличаващи фирми и длъжностни лица в корупция. Омбудсманът, Асоциацията на европейските журналисти и други критикуваха органите на реда за възпрепятстване на журналистическото разследване и определиха инцидента като "произволен арест", който накърнява свободата на словото.

Цензура или контрол върху съдържанието: Журналисти продължиха да сигнализират за редакторски забрани за отразяване на определени лица и теми, както и за налагането на политически възгледи от страна на корпоративното ръководство. Според Асоциацията на европейските журналисти автоцензурата е широко разпространена, особено в малките регионални медии.

През м. юни Нова телевизия не излъчи запис от предаването "Часът на Милен Цветков", за което се твърди, че се занимавало с евентуалните имоти, собственост на министър-председателя, като се аргументира, че предаването не съответства на стандартите за обективност и баланс на гледните точки. Министър-председателят отрече да е замесен, като загатна, че става дума или за случай на "цензура или на автоцензура". Нова телевизия не поднови договора за предаването на Цветков за есенния сезон.

През м. юли Асоциацията на европейските журналисти протестира срещу статия, публикувана в ежедневниците „Телеграф" и „Монитор", в която се призовава националната телевизия bTV да се "прочисти" от журналисти като Светослав Иванов – водещ на неделно публицистично предаване. Атаките срещу Иванов бяха ответна реакция на въпроси, зададени от водещия на бизнесмен относно намеренията му да придобие част от издателския бизнес на народния представител Делян Пеевски, който е собственик на „Телеграф" и „Монитор". Асоциацията отбеляза, че подобни нападки не са първите по рода си, "като се има предвид политическото и икономическо влияние на Пеевски", и че те могат да се разглеждат като "заплаха за журналиста и опит за оказване на натиск върху ръководството на телевизионния канал."

Законодателство за клевета/набедяване: Клеветата е противозаконна и се наказва с глоба от 3 000 до 15 000 лв. и обществено порицание. Според НПО, журналистически репортажи за корупция или служебна злоупотреба са предизвикали около 200 дела за клевета, заведени годишно от политици, ведомствени служители и други лица, заемащи обществени длъжности. През м. януари бургаски журналисти протестираха срещу две решения на Районен съд – Бургас, с които се налагат глоби от по 2 500 лв. на интернет медиите „БургасИнфо" и „БургасНюз" затова, че са уронили достойнството и авторитета на гражданина Петър Низамов. Низамов, самообявил се за "ловец на мигранти" и патрулирал по границата с Турция в търсене на мигранти и бежанци, беше завел дела срещу новинарските сайтове затова, че през 2012 г. са публикували официални прессъобщения на Министерството на вътрешните работи и като са използвали

инициалите на Низамов, са го нарекли "бияч". През м. юли Районен съд – Благоевград отхвърли иска на общинския съветник Андон Тодоров срещу Мариета Димитрова, главен редактор на медийния сайт „Благоевград Нюз", твърдящ, че нейна статия го дискредитира с твърдения, че той подкрепя кмета в замяна на услуги. Съдът отхвърли жалбата за клевета с мотива, че съветникът не е успял да докаже неверността на фактите, за които се говори във въпросната статия.

СВОБОДНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНТЕРНЕТ

Държавата не ограничаваше или прекратяваше достъпа до интернет, както и не цензурираше съдържание в мрежата. При все това имаше сигнали за превишаване на правомощия от страна на властите, които проследяват частни комуникации в интернет. През м. март полицията извика на разпит Олена Коцева, гражданка с украински произход, която беше коментирала във Фейсбук посещението на руския патриарх Кирил, изразявайки "дълбоко възмущение от руската пропаганда". В полицията я разпитваха относно нейното онлайн поведение, намеквайки, че коментарите ѝ излагат на опасност националната сигурност, и я заплашиха с арест. Полицията връчи на Коцева протокол с предупреждение "да не застрашава сигурността на страната и да се държи съобразно действащото законодателство". Служители на реда разпитаха повече от 25 лица, изказали се отрицателно за руския патриарх в социалните мрежи, като ги обвиниха, че заплашват неговата сигурност, и им издадоха писмени предупреждения "да се държат прилично". Министърът на вътрешните работи Валентин Радев заявяви, че полицията ще продължи да разпитва лица, чието поведение в социалните мрежи се възприема като заплаха, като призна, че при службите за сигурност това е рутинна практика.

Според Международния съюз по далекосъобщения през 2017 г. 63 на сто от домакинствата са имали достъп до интернет.

АКАДЕМИЧНА СВОБОДА И КУЛТУРНИ СЪБИТИЯ

Държавата не ограничаваше академичната свобода и културните събития.

б. Свободно право на мирно събрание и сдружаване

Конституцията и законите гарантират свободата на мирно събрание и сдружаване и като цяло държавата зачиташе тези права.

Свобода на сдружаване:

Властите продължиха да отказват регистрация на македонската активистка група ОМО "Илинден", независимо от постановеното през м. януари решение, както и 10 предишни решения на Европейския съд по правата на човека, съгласно които отказите нарушават правото на свобода на сдружаване на групата.

в. Свобода на вероизповеданието

Вж. *Доклад за състоянието на свободата на вероизповедание в световен мащаб* на Държавния департамент на адрес: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

г. Свобода на движение

Законът предоставя свобода на движение в рамките на страната, пътуване в чужбина, емиграция и репатриране, като правителството принципно зачиташе тези права.

Правителството работеше в сътрудничество със Службата на Върховния комисар на ООН за бежанците и с други хуманитарни организации за предоставяне на закрила и помощ на бежанци, лица, търсещи убежище, лица без гражданство и други уязвими лица.

Насилие срещу мигранти, бежанци и лица без гражданство: Правозащитни организации продължиха да съобщават за полицейско и произволно насилие срещу мигранти и лица, търсещи убежище, включително нападения, побой и унижение по границите на страната и в центровете и лагерите за прием. През м. март двама мъже пребиха трима еритрейски бежанци, презаселени неотдавна от Италия. Една от жертвите претърпя тежки телесни повреди и получи медицинска помощ. Еритрейските бежанци напуснаха страната и властите прекратиха делото.

През м. август Софийски градски съд осъди Йордан Парталин и Робърт Ганев на по 10 години лишаване от свобода за опита за убийство през 2015 г. на камерунски гражданин, търсещ убежище, който се е връщал в бежанския център от магазин за хранителни стоки. В първоначалния обвинителен акт опитът за убийство беше окачествен като акт на расизъм и ксенофобия, но тези обвинения бяха снети в хода на съдебния процес.

През м. август Окръжен съд – Бургас постанови, че няма достатъчно доказателства, че гражданинът Петър Низамов, самообявил се за "ловец на мигранти" (вж. Раздел 2.а Законодателство за клевета/набедяване), е задържал незаконно трима афганистански мигранти, и го оправда. Срещу Низамов беше образувано наказателно производство въз основа на видеозапис от 2016 г., в който той е с трима мигранти, повалени принудително на земята, с ръце, вързани зад гърба със „свински опашки".

Имаше случаи, при които кметове отказваха регистрация на бежанци с признат статут, а местните жители излизаха на протести срещу опитите в съответните населени места да се установят бежанци.

ЗАКРИЛА НА БЕЖАНЦИ

Предоставяне на убежище: Законът предвижда предоставяне на убежище или бежански статут и властите бяха изградили система за закрила на бежанците. Президентът може да предоставя убежище на лица, преследвани заради техните убеждения или дейности в защита на международно признати права и свободи. Лица, търсещи убежище, и бежанци, пресекли границата незаконно, подлежат на задържане.

Свобода на движение: Законът ограничава движението на лицата, търсещи убежище, в рамките на административния район на приемния център, в който са настанени. Ограничението важи до приключването на производството за признаване на статут.

Достъп до основни услуги: Съгласно наредбата за интегриране на бежанците на кметовете се дават правомощия за подписване на споразумения за интеграция с лица, получили бежански статут, в които се изброяват услугите, предоставени на тези лица: жилищно настаняване, образование, езиково обучение, здравно обслужване, професионална квалификация и помощ при намиране на работа, както и задълженията

на компетентните институции. Според Държавната агенция за бежанците бежанците не проявяват особено желание да подписват такива споразумения, а местните власти гледат с неохота на интегрирането на бежанци, особено когато те се надяват да се установят в западноевропейска държава. Към средата на м. декември само три сирийски семейства, наброяващи 21 члена, бяха подписали споразумения за интеграция в София.

През м. февруари Комисията за защита от дискриминация наложи глоба на кмета на Елин Пелин за използването на дискриминационен език в медийни изявления от м. февруари 2017 г., в които обяснява защо е отказал настаняване в общината на сирийско семейство с признат хуманитарен статут. Кметът беше заявил, че "мюсюлмани от Сирия не са желани" и отказвал да регистрира семейството или да му издаде документи за самоличност.

Според доклада на Амнести Интернешънъл от 2017-18 г., публикуван през м. февруари, условията за прием на "деца мигранти и бежанци без придружител" са незадоволителни; на децата "по правило се отказва необходимият достъп до правно представителство, превод, медицински грижи и психо-социална подкрепа".

Държавната агенция за бежанците се оплака, че лицата, търсещи убежище, повреждат имуществото на приемните центрове по-бързо, отколкото агенцията смогва да направи необходимите ремонти и подобрения.

Трайни решения: Властите приемаха бежанци за презаселване, предлагаха натурализация на бежанците, които пребивават на територията на страната, и ги подпомагаха при тяхното доброволно завръщане по домовете им. На 20 юли Народното събрание задължи правителството да не подписва споразумения с други държави за връщане на бежанци, на които първоначално е било дадено убежище, но те впоследствие са заминали за друга европейска държава. Към м. април страната беше приела 50 бежанци, презаселени от Гърция и Италия.

Временна закрила: Министерският съвет може да осигурява временна закрила в случаи на масово навлизане на чужди граждани вследствие на въоръжен конфликт, гражданска война, насилие или повсеместно нарушаване на човешките права в страната им на произход, както предвижда Съветът на Европейския съюз. Държавата предоставяше също и хуманитарна закрила на лица, които не са удовлетворили критериите за бежанци. Към м. ноември статут на хуманитарна закрила беше предоставен на приблизително 370 лица.

РАЗДЕЛ 3. СВОБОДА НА УЧАСТИЕ В ПОЛИТИЧЕСКИЯ ПРОЦЕС

Конституцията и законът предоставят на гражданите възможност да избират правителството си посредством редовни свободни и честни избори с тайно гласуване, основани на всеобщо избирателно право.

Избори и политическо участие

Последни избори: Нямаше сигнали за съществени нередности по време на извънредните парламентарни избори през м. март 2017 г., като повечето политически коментатори счетоха, че изборите са били свободни и честни. Според „Прозрачност без граници" случаите на сплашване на избиратели и други неподходящи форми на

въздействие са се увеличили, докато купуването на гласове е намаляло в сравнение с предишни избори.

В заключителния доклад на мисията за наблюдение към Службата за демократични институции и човешки права (СДИЧП) на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа се заявява, че "изборните кандидати можеха свободно да се обърнат към избирателите" и "имаше зачитане на основните права и свободи". В доклада също се отбелязва: „някои партии използваха подстрекателска и ксенофобска риторика, най-вече срещу ромското и турското малцинство".

Законът забранява воденето на предизборна политическата агитация на езици, различни от българския. Според СДИЧП това изискване, както и липсата на официална информация за гласоподавателите на езиците на малцинствата, ограничава възможността им да разбират изборните правила и да участват ефективно в изборния процес. НПО съобщиха, че законовите изисквания за адресна регистрация ограничават възможността на ромите, живеещи в незаконни жилища, да получат лични карти, което на свой ред им пречи да се регистрират и да гласуват на избори.

През първите шест месеца на годината прокуратурата образува 42 производства за изборни измами и предприе преследване срещу седем лица; съдът издаде присъди срещу девет лица. През м. юли прокуратурата повдигна обвинение срещу Илия Илиев, бивш депутат в Народното събрание от Движението за права и свободи, за купуване на гласове в ромската махала в Ямбол по време на изборите през 2014 година. Разследването срещу Илиев се води за предлагане на заплащане между 20 и 50 лв. за глас.

Политически партии и политическо участие: Законът изисква една политическа партия да има поне 2 500 членове, за да бъде регистрирана официално. Конституцията забранява учредяването на политически партии по религиозен, етнически или расов признак, но тази забрана изглежда не ограничаваше ролята на някои етнически малцинства в политическия процес; редица партии представляваха различни етнически групи. НПО нямат право да се ангажират с политическа дейност.

Участие на жените и малцинствата: Няма закони, с които да се ограничава участието на жените и представителите на малцинствата в политическия процес, така че те вземаха участие. В Народното събрание нямаше депутати от ромски произход и ромите не бяха представени в достатъчна степен на назначаеми ръководни длъжности на фона на числеността на ромското население. Етнически турци, роми и помаци (потомци на българи славяни, приели исляма по време на Османското владичество) заемаха изборни длъжности в местната власт.

През м. декември 2017 г. Комисията за защита от дискриминация наложи глоба в размер на 2 000 лв. на кмета на Кюстендил Петър Паунов за проява на етническа дискриминация, поради издадената от него забрана за жителите на ромската махала "Изток" да участват в местен референдум през 2015 година.

РАЗДЕЛ 4. КОРУПЦИЯ ВЪВ ВЛАСТТА И ЛИПСА НА ПРОЗРАЧНОСТ В УПРАВЛЕНИЕТО

Макар законът да предвижда наказания за корупция на длъжностни лица, властите не прилагаха законовите разпоредби ефективно и имаше сигнали за участие на длъжностни лица във всички държавни институции безнаказано в корупционни практики. Корупционните практики обхващаха подкупи, конфликт на интереси, сложни

схеми за длъжностно присвояване, нарушения по линия на обществените поръчки и търговия с влияние.

През м. януари Народното събрание прие Закон за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобито имущество. По силата на закона беше учредена Комисия за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно имущество, която има правомощия да събира и проверява имуществени декларации, да установява конфликт на интереси и да води дела за отнемане на имущество. В своя доклад от м. ноември Европейската комисия изрази одобрение, наричайки новото законодателство "най-значимата специална стъпка" в антикорупционната реформа на страната, като отбеляза, че българските "органи ще трябва да покажат конкретни и солидни постижения..., демонстрирани чрез окончателни решения по дела за корупция по високите етажи на властта." Според Института за пазарна икономика новият закон по-скоро е насочен към създаването на администрация, отколкото към внедряването на нови способи за противодействие на корупцията. НПО разкритикуваха законодателите, че са предоставили на административен орган правомощия за прилагане на специални разузнавателни средства.

Корупция: През м. август Българската стопанска камара изтъкна, че корупцията е основната причина за най-ниското ниво на преки чуждестранни инвестиции в България през последните 10 години. В коментара си за годишния доклад на правителството за състоянието на администрацията камарата критикува липсата на антикорупционни мерки и малкия брой обучения относно корупцията, проведени през 2017 година. През м. януари Прозрачност без граници – България заяви, че няма особен напредък в усилията на страната за противодействие на корупцията.

Към м. юли прокуратурата беше образувала 224 наказателни производства срещу 284 лица, а съдилищата бяха осъдили 183 лица, от които 131 с присъда за лишаване от свобода. През м. юли Апелативният военен съд потвърди решението на по-долната инстанция от 2016 г., с което осъжда на 10 години лишаване от свобода бившия директор на националното разузнаване Кирчо Киров за длъжностно присвояване в размер на 5,1 млн. лв.

През м. септември, след протест на повече от 50 НПО, омбудсманът внесе искане до Конституционния съд срещу измененията на Административнопроцесуалния кодекс, с които таксите за обжалване на дела на трета инстанция се увеличават 14 пъти за физически и 70 пъти за юридически лица. НПО заявиха, че тези изменения налагат тежко ограничение върху достъпа до административно правосъдие и контрола на законосъобразността на действията на държавната администрация.

Към м. октомври предстоеше издаването на обвинителен акт срещу депутата Живко Мартинов от Добрич, обвинен през м. юли 2017 г. за изнудване.

Декларираме на имущество: Законът задължава лицата на висши длъжности да попълват годишни публични декларации за своето имущество и доходи, както и да обявяват всички обстоятелства, при които биха могли да бъдат обвинени в използване на служебното си положение за лично облагодетелстване. Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно имущество удостоверява и наблюдава подаването на декларации за всички висши длъжностни лица, освен за магистратите, чиито декларации се контролират от Инспектората към Висшия съдебен съвет. На висши държавни служители и магистрати, неподали декларация за публичност на имуществото си, могат да бъдат наложени глоби в размер до 3 000 лева

и до 6 000 лева в случай на повторно нарушение; тази разпоредба беше приложена през годината.

РАЗДЕЛ 5. ОТНОШЕНИЕ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО КЪМ РАЗСЛЕДВАНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИ И НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ТВЪРДЕНИЯ ЗА НАРУШЕНИЯ НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА

Редица местни и международни правозащитни организации като цяло осъществяваха дейността си без ограничения от властите, като разследваха и публикуваха разкритията си по случаи, свързани с човешките права. Правозащитни наблюдатели съобщаваха за нееднаква степен на съдействие от страна на представители на националната и местните власти. Някои политически партии, граждански движения и медии настояваха за закриването на определени НПО, тъй като получавали финансиране от чуждестранни донори. Според доклада за антидемократичната пропаганда на местната НПО – Фондация за хуманитарни и социални изследвания от м. април 2017 г. броят на новинарските статии, в които се съдържа оскърбителен език и се дискредитират гражданските движения, гражданските протести, правозащитните организации и НПО като цяло, се е увеличил 23 пъти от 2014 година насам.

Държавни институции за защита на правата на човека: Омбудсманът е независим конституционен орган, който се избира от Народното събрание с петгодишен мандат. Омбудсманът разглежда жалбите на граждани във връзка с нарушения на техните права и свободи. Той може да изисква информация от властите, да действа като посредник при решаване на спорове, да дава предложения за преустановяване на съществуващи практики, да предоставя информация на прокуратурата и да сезира Конституционния съд с цел отмяна на противоконституционни законови разпоредби.

Към м. октомври институцията на омбудсмана бе получила със 17% по-малко жалби в сравнение със същия период на 2017 година. Преобладаващата част от тях са свързани с правата на потребителите, програми за социално подпомагане и имотни проблеми, в това число принудително извеждане от жилища. В определени случаи властите предприемаха мерки във връзка с препоръки на омбудсмана, като коригираха свои практики и нормативни разпоредби.

Комисията за защита от дискриминация е независим специализиран орган за предотвратяване на дискриминацията, за защита от дискриминация и гарантиране на равни възможности. НПО критикуваха комисията за това, че поема случаи, които не представляват същинска дискриминация, като оставя тежките случаи на дискриминация без разглеждане. Например, комисията обяви, че Министерството на вътрешните работи е проявило дискриминация към полицаите, защото не е подменяло полицейските униформи в продължение на три последователни години, но не призна като подбуждане към дискриминация това, че в медиите се споменава расата или етническата принадлежност на дадено обвиняемо лице.

Една от постоянните комисии към Народното събрание се занимава с вероизповеданията и правата на човека.

РАЗДЕЛ 6. ДИСКРИМИНАЦИЯ, ОБЩЕСТВЕНО НАСИЛИЕ И ТРАФИК НА ХОРА

Жени

Изнасилване и домашно насилие: Законът криминализира изнасилването и, като правило, властите прилагаха разпоредбите му, когато информация за престъплението е била доведена до тяхното знание. Присъдите за изнасилване могат да достигнат до 20 години лишаване от свобода. Макар властите да имаха възможност да преследват наказателно изнасилването между съпрузи, те рядко се възползваха от нея.

Законът определя като домашно насилие всеки акт или опит за сексуално насилие или физически, психологически, емоционален или икономически натиск върху членовете на семейството на лицето или между лица, живеещи на съпружески начала. Той дава на съда правото да налага глоби, да издава ограничителни заповеди или такива за принудително извеждане от жилището или да изисква специализирано психологическо консултиране. Неспазването на ограничителна заповед може да доведе до лишаване от свобода до три години или глоба в размер на 5 000 лв.

На 27 юли Конституционният съд постанови, че Конвенцията на Съвета на Европа относно предотвратяването и борбата с насилието срещу жените и домашното насилие ("Истанбулската конвенция) противоречи на Конституцията на страната и законите за "половата бинарност на човешкия вид." Съдът заяви, че чрез дефинирането на „пол" конвенцията премахва границите на двата пола – мъж и жена, като биологично детерминирани и рискува да превърне усилията за борбата срещу насилието над жените само във "формален, но неизпълним ангажимент", ако хората загубят способността да правят разлика между жена и мъж.

През последните няколко години НПО дадоха гласност на все повече случаи на убийства на жени и момичета въз основа на техния пол. През м. януари Джебраим Салиев от Окорш беше обвинен, че е пребил съпругата си Айшегюл до смърт. Според кмета на селото Айшегюл често се оплаквала от побои и тормоз. Към м. ноември Салиев беше с мярка за неотклонение и делото се намираше в досъдебна фаза.

Фондация „Асоциация Анимус" и други НПО предоставяха краткосрочна закрила и психологическо консултиране на жертви на домашно насилие в 22 кризисни центъра и убежища в цялата страна. Държавата осигуряваше финансиране за 24-часова гореща телефонна линия, поддържана от НПО, на която жертвите могат да потърсят съвети, информация и подкрепа, както и да подадат сигнали за насилие. Полицията и социалните работници насочваха жертвите на домашно насилие към центровете, поддържани от НПО. През м. април главният прокурор издаде специална подробна инструкция за действията, които следва да предприемат прокурорите по сигнали за домашно насилие, закани за убийство и нарушаване на ограничителна заповед.

Сексуален тормоз: Законът определя сексуалния тормоз по-скоро като специфична форма на дискриминация, отколкото като наказателен състав, въпреки че прокурорите могат да установяват случаи, в които сексуалният тормоз включва и принуда, съчетана със сексуална експлоатация. Ако бъде преследван като принуда, сексуалният тормоз е наказуем с до шест години лишаване от свобода.

Принудителен контрол върху числеността на населението: Нямаше сигнали за принудителни аборти или насилствена стерилизация.

Дискриминация: Макар законът да дава на жените същите права като на мъжете, жените срещаха известна дискриминация по отношение на икономическото си участие и политическото си овластяване. Законът предвижда равни възможности във всички сфери на обществения, икономическия и политическия живот, равен достъп до всички

обществени ресурси, равностойно третиране и изключване на дискриминацията и насилието въз основа на пола, балансирано представителство на мъжете и жените във всички власти и преодоляване на стереотипите, основани на пола.

Деца

Регистрация при раждане: Гражданството произтича от родителите на лицето. Законът изисква регистрация на всички раждания в срок до седем дни.

Насилие срещу деца: Законът закриля децата от всички видове насилие, включително физическо, психологическо и сексуално насилие и експлоатация, като наказва нарушителите с глоби от 300 до 10 000 лв., освен ако тези актове не представляват наказуем състав или друго по-тежко административно нарушение. Насилието срещу деца продължи да бъде проблем. Отделите за закрила на детето към Агенцията за социално подпомагане в страната предприеха действия по 30 на сто от сигналите за насилие срещу деца. Според четиригодишната Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017-20 г.) делът на децата жертви на насилие се е увеличил. Дейностите по Програмата включват превенция, повишаване на осведомеността на децата относно системата за закрила на детето, мерки срещу домашното насилие, злоупотребите в интернет, сексуалното насилие, ранните бракове и раждания и агресията и тормоза в училище. Националната програма за закрила на детето, приета през м. април, поставя акцент върху предотвратяването на насилието срещу деца и продължаване на процеса на деинституционализация (вж. по-долу раздел "Деца в институции").

Неправителствената организация Национална мрежа за децата публикува през април своя ежегоден "Бележник" относно 2017 година. В Бележника се констатира липса на напредък по отношение на намаляването на детската бедност, системни проблеми със закрилата на децата, слаба междуведомствена координация, забавяне на реформата в детското правосъдие и недостатъчна подкрепа за професионалистите, работещи с деца. Държавата осигуряваше финансиране за 24-часова гореща телефонна линия, поддържана от НПО, на която деца могат да потърсят съвети, информация и подкрепа, както и да подадат сигнали за насилие. Операторите на горещата линия отчетоха тенденция, според която случаи, за които са получавани предишни сигнали, се възобновяват с по-голяма тежест или с друг вид насилие.

Ранен и принудителен брак: Минималната възраст за встъпване в брак е 18 години. В изключителни случаи лице може да сключи брак на 16 години с разрешение на районен съд. НПО критикуваха властите, че разглеждат ранните бракове по-скоро като етнически ромски проблем, отколкото като проблем, свързан с пола, но признаваха, че детските бракове представляват преимуществено проблем в ромската общност.

Сексуална експлоатация на деца: Законът прави разграничение между склоняване на деца към проституция, за което се предвиждат от две до осем години лишаване от свобода и глоба до 15 000 лева, и трафик на деца с цел сексуална експлоатация, за което се предвиждат до десет години лишаване от свобода и глоба до 20 000 лева. Законът забранява детската порнография и предвижда за нарушителите до шест години лишаване от свобода и глоба до 8 000 лева. Властите прилагаха закона. Минималната допустима от закона възраст за секс по взаимно съгласие е 14 години.

Разселени деца: Към м. септември 160 непридружени малолетни бяха потърсили убежище, което е с почти 50 на сто по-малко в сравнение с 2017 г. и с над 90 на сто

по-малко спрямо 2016 година. През м. декември 2017 г. омбудсманът се обърна към Върховния административен съд с искане за уеднаквяване на съдебната практика, в която според нея се прилагат различни стандарти за определяне дали децата-мигранти са непридружени и тези деца рутинно биват настанявани в центрове за задържане на незаконни мигранти.

Деца в институции: Държавата продължи да закрива домове за деца и на 1 септември стартира последния етап от своята стратегия за деинституционализация, която предвижда закриването на всички такива институции до 2025 г. и замяната им с грижа, базирана в общността. През м. юли властите закриха дома за медико-социални грижи във Враца, в който към края на 2017 г. е имало настанени три деца спрямо 89 деца през 2009 година. НПО съобщиха за случаи на насилие в центровете за настаняване от семеен тип. Репортажи и видеоматериали в медиите за служители, които малтретират деца с увреждания в семейните центрове в Габрово през м. януари и в пансиона в Борован през м. февруари, породиха дискусия между НПО и властите, които отговориха със съвместен план с мерки, включително обучение на 6 000 служители от домовете и подобряване на координацията.

През м. декември 2017 г. Комитетът срещу изтезанията към Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН изрази "сериозна загриженост" относно "липсата на разследване за смъртта на 238 деца с психични увреждания, починали в периода 2000- 2010 г." както и "изумление от изявлението, че след проведените 22 проверки във въпросните институции не са установени случаи на нечовешко отнасяне с децата от страна на служителите в специализираните домове". Властите извършиха проверки в новите центрове и разкриха злоупотреби и проява на насилствено отношение към настанените в тях деца, като издадоха инструкции за тяхното прекратяване.

Международно отвличане на деца: Страната е ратифицирала Хагската конвенция от 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвличане на деца. Вж. *Годишния доклад на Държавния департамент за международното отвличане на деца* на: https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data.html

Антисемитизъм

Преброяването от 2011 г. установи, че в страната живеят 1 130 евреи, но местни еврейски организации оценяваха реалния им брой на 5 000.

В сайтовете на социалните мрежи, както и в коментари към статии, публикувани в интернет медиите, продължи редовно да се появява антисемитска реторика. Организацията на евреите в България „Шалом" посочи, че през годината не е имало насилствени прояви на антисемитизъм, но е налице вълна от антисемитски настроения, породени от присъствието на "крайно десни и ултранационалистически" политически партии. Един от техните поддръжници е написал: "Мръсните евреи, които 600 години се опитват да ни унищожат. Накрая може и да успеят." От "Шалом" сигнализираха, че децата от еврейски произход се сблъскват с антисемитизъм в училище. В туристическите региони на страната се предлагаха сувенири с нацистки отличителни знаци.

През м. февруари в София се проведе демонстрация в памет на Христо Луков, който през 40-те години ръководи антисемитската и пронацистка организация Съюз на българските национални легиони. Правителството, НПО, международни организации и

дипломатически мисии осъдиха шествието. Кметът на София Йорданка Фандъкова издаде забрана за провеждането на марша още през 2017 г., но Софийският административен съд я отхвърли. Министерството на външните работи заклейми проявата в изявления преди и след нейното провеждане, като я нарече "позорен акт" и "демонстрация на ксенофобия, дискриминация и омраза". "Шалом", онлайн платформата за човешки права "Маргиналия" и Столична община бяха домакини на конференция под надслов: "София казва "не" на словото на омразата и екстремизма", която се състоя няколко дни преди марша и на нея се събраха представители на правителството, НПО, академичните среди и студентите, както и дипломати, които обсъждаха надигащия се национализъм, нетолерантност и антисемитизъм, като заявиха ясна позиция срещу екстремизма и разгледаха възможните начини да се ангажира обществеността в дух на толерантност.

На 29 ноември страната стана 32-рият пълноправен член на Международния алианс за възпоменание на Холокоста.

През м. май от "Шалом" окачествени като "провокация" и "изопачаване на историята" изложба, в която се показва как пронацисткото правителство на Цар Борис III и Богдан Филов спасяват евреи по времето на Холокоста. В разговор с телевизионен репортер след откриването на изложбата тогавашният вицепремиер Валери Симеонов обвини спасените евреи, че впоследствие са станали палачи на своите спасители, след като станали членове на комунистическото правителство.

Към м. ноември властите все още не бяха установили извършителите, които през м. септември 2017 г. повалиха надгробни паметници и счупиха плочите на гробове в еврейските гробища в София.

През м. октомври еврейските организации "Шалом" и "Б'ней Б'рит" протестираха срещу инициативата на Министерството на отбраната за награждаване с почетен знак на Дянко Марков, член на Съюза на българските национални легиони, подкрепял депортирането на евреите по време на Втората световна война. През м. декември Софийски градски съд оправда Юлияна Методиева, журналистка в „Маргиналия", по дело за клевета, заведено от Марков по повод на това, че в своя статия го е назовала "известен антисемит".

На 11 септември Националният координатор за борба с антисемитизма Георг Георгиев, кметът на София Фандъкова и председателят на "Шалом" Александър Оскар подписаха Манифест за толерантност и подеха инициатива за популяризиране на София като град на толерантността и мъдростта. Първата проява в рамките на инициативата се състоя на 16 септември, когато доброволци почистиха фасадите на сгради от графити, изразяващи ненавист.

Трафик на хора

Виж *Доклад за трафика на хора* на Държавния департамент на САЩ на: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Хора с увреждания

Законът забранява дискриминацията срещу хора с увреждания, но властите не прилагаха ефективно тези разпоредби. Те насочваха усилията си предимно към

осигуряването на пенсии за инвалидност, социални услуги и институционална грижа. Според омбудсмана законите и уредбата за лица с увреждания са остарели, не се прилага подход, ориентиран към пациента, и е необходима цялостна реформа.

През м. декември Народното събрание прие Закон за хората с увреждания и Закон за личната помощ, с които да се реформира системата за социално подпомагане и да се осигури нужното финансиране за лицата с увреждания. Новото законодателство беше изработено след протестен палатков лагер на майки на деца с увреждания, които в продължение на шест месеца отправяха искания за промени в оценяването на увреждания, личната помощ и финансовата помощ. Законът предвижда лично оценяване и увеличен бюджет за лични асистенти. Съгласно разпоредбите на местните власти се вменява отговорност за предоставянето на услуги за персонален асистент, докато централните органи отговарят за разпределението и контрола върху финансирането на тези услуги. През м. октомври протестиращите поискаха оставката на вицепремиера Валери Симеонов, който обвини "кресливите майки", че преследват неясна политическа програма, внушавайки, че е трябвало да си останат вкъщи, ако децата им "наистина са болни". Симеонов подаде оставка през ноември.

През м. септември група НПО и активисти излязоха с декларация, в която се твърди, че Агенцията за хората с увреждания е докладвала "откровени лъжи и полуистини" пред 20-тата сесия на Комитета на ООН за правата на хората с увреждания и призовава председателя да изпрати нов доклад до Комитета, който съдържа достоверна информация. Според НПО и противно на твърденията в доклада, не е имало деинституционализация, а децата и младите хора не са били интегрирани в образователната система, системата не е обезпечила лични асистенти; обществените места и транспортът не са достъпни.

Макар законът да изисква улеснен достъп до обществения транспорт и инфраструктура за хората с увреждания, прилагането му изоставаше при някои нови благоустройствени проекти и при съществуващи сгради. През м. декември 2017 г. Комисията за защита от дискриминация започна провеждането на национална кампания за инспектиране на обществени сгради, доставчици на комунални услуги, телекомуникационни оператори, банки и застрахователни дружества. Обектите, които отговарят на изискванията за достъпност за хора с увреждания, получиха сертификат; на останалите бяха наложени глоби от 2 000 лв. до 20 000 лв.

Законът насърчава наемането на работа на хора с увреждания, като се покриват от 30 до 50% от разходите за осигуряване, както и пълните разходи по адаптиране и оборудване на работните места съобразно нуждите им. На 15 август държавата започна прилагането на 24-месечна програма за субсидиране на работодатели, които вземат на работа лица с над 75% нетрудоспособност. Българският хелзинкски комитет обаче заключи, че държавата не им е предоставила реални възможности за професионална квалификация или заетост.

Спрямо лицата с психически и физически увреждания съществуваше широко разпространена стигма и те често биваха настанявани в институции, разположени в отдалечени райони при непосилни условия. Според НПО държавата не предоставяше достатъчно медицински грижи на всички лица с психични увреждания. По-малко от 1% от всички хора с увреждания имаха достъп до здравна, социална и психологическа подкрепа в центровете за дневна грижа в страната.

Министерството на образованието преобразува повечето от общо 55 "специални училища" за ученици със специални образователни потребности в центрове за образователна подкрепа, като останаха само пет специални училища с приблизително 700 ученици със сензорни и слухови увреждания. Повечето от останалите почти 18 200 ученици със специални образователни потребности посещаваха общообразователните училища. Учениците, завършили специални училища, получаваха дипломи, които не им дават право за продължаване на образованието в образователните институции на следващо ниво.

Законът предвижда специални мерки за достъп на хората с увреждания до избирателните секции, в това число и мобилни избирателни урни, гласуване в избирателна секция по тяхно предпочитание и възможност за асистирано гласуване. Според СДИЧП тези мерки "не са достатъчни, за да гарантират равностойното участие, особено за лица с увредено зрение, които не могат да гласуват самостоятелно".

Национални, расови и етнически малцинства

Правозащитните организации отчетоха устойчиво ниво на проявите на расова дискриминация срещу роми. Медиите често описваха ромите и други малцинствени групи с дискриминативен, охулващ и оскърбителен език, поставяйки акцент върху случаите, при които лица от ромски произход са извършили престъпление. Националистическите партии като Атака, Вътрешната македонска революционна организация и Националния фронт за спасение на България традиционно прибягваха до силни антиромски, антитурски и антисемитски лозунги и риторика. Според проучване на Институт "Отворено общество", публикувано през м. юни, ромите са обект на 81 на сто от случаите на реч на омразата.

През м. октомври 2017 г. Районен съд – Бургас осъди вицепремиера Валери Симеонов за оскърбителни и унизителни изявления спрямо ромите, направени през 2014 г., когато той е депутат в Народното събрание, като му разпореди да преустанови нарушението и да се въздържа в бъдеще от по-нататъшни нарушения. НПО обвиниха правителството в липса на воля за справяне с антиромските нагласи и словото на омразата и критикуваха назначаването на Симеонов за заместник министър-председател по въпросите на етническата интеграция.

Бяха образувани едва няколко преписки за наказателно преследване на престъпления, подбудени от омраза, а присъдите срещу извършителите често бяха недостатъчни или условни. Към м. юли през текущата година в прокуратурата баха заведени 17 наказателни преписки за престъпления, подбудени от омраза, и беше издаден един обвинителен акт срещу 1 лице; съдилищата издадоха три присъди, включително две за лишаване от свобода. На 12 май Митко Боянов, от ромски произход, почина в болницата в Шумен от прободни рани. Боянов и по-големият му брат влезли в спор с Велико Лефтеров, който настоявал те да спрат да говорят на ромски. При последвалото спречкване Лефтеров намушкал Боянов. Към м. ноември Лефтеров беше в ареста в очакване на обвинителен акт.

Според Постоянната ромска конференция местните власти прибягваха в несъразмерна степен към събарянето на незаконни ромски постройки. НПО често се обръщаха към Европейския съд по правата на човека да постанови правителството да замрази събарянето на къщи в ромските махали, докато властите не предоставят подходящо алтернативно жилищно настаняване за бременните, децата, възрастните хора и болните лица. Нямаше ответна реакция от страна на правителството.

Законът забранява етническата сегрегация в етнически смесените училища и детски градини, но допуска сегрегацията на цели училища. Според Европейския център за правата на ромите 30 на сто от всички ромски деца (на фона на 16% пет години по-рано) учат в сегрегирани училища, извън общите училища за страната. Ромските деца често посещаваха практически сегрегирани училища, където качеството на образованието е занижено. Имаше и случаи на български ученици, напускащи десегрегирани училища, които по този начин отново стават сегрегирани. Според ромски НПО много училища в страната са отказвали да записват ромски ученици. През м. юни училище в Благоевград обяви, че няма да записва ученици от ромски произход, и впоследствие се оказа без записани ученици в първи клас. Директорката на училището обясни, че училището е станало сегрегирано и тя е искала да обърне тази тенденция, за да се съобрази с нормативната забрана.

Според Българския хелзинкски комитет ромските жени рутинно биват сегрегирани в родилните отделения на болниците.

НПО подчертаха нарастващо публично използване на език на омразата и ръст на престъпленията от омраза. На 29 септември футболни хулигани жестоко пребиха британския гражданин Леон Кофи в близост до Министерството на вътрешните работи. Кофи претърпя тежки наранявания и се наложи да постъпи за болнично лечение в продължение на две седмици. Според Българския хелзинкски комитет обстоятелствата по случая навеждат на извода за действие от расови подбуди. Към м. ноември случаят се разследваше.

Прояви на насилие, дискриминация и други актове на грубо отношение въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност

Законът забранява дискриминацията въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност, но властите не прилагаха ефективно тази забрана. Няма нормативна база за защита срещу престъпленията от омраза, извършени въз основа на сексуалната ориентация и половата идентичност. НПО потвърдиха, че властите често отказват да преследват наказателно хомофобията и трансфобията, защото законът не ги признава за престъпления. Според проучването на Институт "Отворено общество" от м. юни, броят на случаите с използване на реч на омразата, насочена срещу лесбийки, гей мъже, бисексуални, трансджендър и интерсекс лица (ЛГБТИ) се е удвоил в сравнение с 2016 г. (от 21 на 42 на сто). През м. февруари проучване, проведено от Фондация ГЛАС сред ЛГБТИ лица, посочи, че 73 на сто от анкетираните са били обект на заплахи поради сексуалната си ориентация, като 60 на сто от заплахите са били отправени в училище. Петнадесет на сто са станали жертва на посегателства, но нито един не се е оплакал в полицията поради страх от полицейски тормоз и липса на доверие, че сигналът ще бъде надлежно разследван.

При все че сигналите за насилие срещу ЛГБТИ лица бяха редки, общественият предразсъдък и дискриминацията, особено при наемане на работа, останаха проблем. Според ЛГБТИ организацията "Действие" съдилищата отричат правото на партньори от един и същи пол на защита от домашно насилие. На 29 юни Софийски административен съд отсъди в полза на правото за пребиваване в страната на партньор в еднополова двойка, който не е гражданин на ЕС. През м. октомври Дирекция "Миграция", която одобрява разрешителните за пребиваване, обжалва решението на Върховния административен съд.

НПО заявихат, че хора, за които се подозира, че са хомосексуални, биват уволнявани, като същите не са склонни да търсят правата си в съда от страх да не бъдат разпознати като представители на ЛГБТИ общността. Много здравни специалисти приемаха принадлежността към ЛГБТИ общността за болестно състояние, като всеобщото заклеймяване, свързано със сексуалната ориентация и половата идентичност, често ставаше причина да се отказват здравни услуги, особено на транссексуални лица. НПО недоволстваха, че повечето партии в Народното събрание, министрите в кабинета и общинските власти приемат неохотно идеята за встъпване в диалог за предизвикателствата, пред които са изправени ЛГБТИ хората и свързаните с тях политически въпроси.

През м. май организаторите на Gender Bender Drag Show в Пловдив бяха принудени да отменят събитието поради факта, че собствениците на заведението са получили над 150 заплахи.

През м. септември в центъра на Варна гей двойка беше нападната от четирима мъже, които се подигравали и тормозели партньорите, докато отиват на ресторант.

Социална стигма във връзка с ХИВ и СПИН

Според националната програма на правителството за контрол и превенция на ХИВ и на болести, предавани по полов път, „въпреки огромния медицински напредък в лечението на ХИВ, много малко е постигнато за преодоляване на стигмата и дискриминацията" [по отношение на ХИВ]. Отрицателните обществени нагласи оказват силно въздействие върху хората с ХИВ/СПИН."

Изследване, поръчано от неправителствената организация "Здраве без граници" през м. март, посочи, че 75% от хората не биха се сприятелили с лица, заразени с ХИВ/СПИН, и едва 31 на сто биха общували с такива хора. Според НПО всеобщото заклеймяване, свързано със сексуалната ориентация и половата идентичност, често стават причина да се отказват здравни услуги на лица, живеещи с вируса на ХИВ/СПИН.

Други форми на обществено насилие и дискриминация

Българският хелзинкски комитет съобщи, че определени печатни издания и онлайн медии във все по-голяма степен взимат на прицел правозащитни активисти, адвокати и журналисти, като преднамерено отразяват прес-съобщенията на организацията в изопачен смисъл, така че тя да бъде представена като предателска, пристрастна и антибългарска. Служителите на Българския хелзинкски комитет също сигнализираха, че често са им били отправяни заплахи.

РАЗДЕЛ 7. ПРАВА НА РАБОТЕЩИТЕ

а. Свобода на сдружаване и право на колективно трудово договаряне

Законът дава на работещите правото да образуват и членуват в независими профсъюзи, да се договарят колективно и да провеждат законни стачки. Законът забранява антисиндикалната дискриминация, дава на работещите възможност да получат до шест месечни работни заплати като обезщетение за незаконно уволнение и урежда правото на служителя да иска връщане на работа при такова уволнение. При

подозрения за дискриминация въз основа на синдикално членство работещите могат да подават жалби пред Комисията за защита от дискриминация, пред която към месец октомври бяха заведени три такива жалби.

Имаше някои ограничения на тези права. Когато работодатели и профсъюзи постигнат колективно споразумение на отраслово ниво, те трябва да получат съгласието на министъра на труда, за да важи то за всички предприятия в отрасъла. Законът не дава на повечето държавни служители право на колективно договаряне. Законът забранява на служителите на министерствата на отбраната и на вътрешните работи, на Държавна агенция „Разузнаване", Националната служба за охрана, съдилищата, прокуратурата и следствието да стачкуват. Тези служители имат възможност да заведат дела срещу държавата като обезпечаване на процедурна гаранция в защита своите права.

По закон останалите държавни служители имат право на стачка, с изключение на онези от тях, които заемат висши ръководни длъжности като директори и главни секретари. Освен това законът ограничава възможността на транспортните работници да организират свои административни действия и да формулират собствени програми. Според профсъюзите законовите ограничения върху правото на стачка и липсата на наказателна отговорност за работодатели, бавещи изплащането на трудови възнаграждения, противоречат на конституцията.

Като цяло властите не винаги уважаваха свободата на сдружаване и правото на колективно договаряне. Профсъюзите продължиха да съобщават за случаи на работодатели, които възпрепятстват, упражняват тормоз и натиск върху служители, включително чрез преместване, уволнение и понижение в длъжност на синдикални лидери и членове. В допълнение, профсъюзите заявиха, че някои работодатели не участват в трудовото договаряне добросъвестно и не изпълняват договорите. През м. юли трима лекари от Пловдив заведоха дело срещу ръководството на местната поликлиника с твърдението, че са били уволнени, защото са учредили профсъюз. според тях те са получавали заплащане под минималното, докато съгласно колективния трудов договор е трябвало да получават двойно повече. Ръководството на поликлиниката отговори, че е взело решение да съкрати длъжностите на лекарите много преди те да учредят синдикалната организация.

Синдикални лидери съобщиха, че държавата не прилага ефективно трудовото право. Те се оплакаха, че глобите от 250 до 2 000 лева в случаите на дискриминация, както и обезщетението в размер до шест брутни месечни възнаграждения при незаконните уволнения, не възпират в достатъчна степен антисиндикалната дискриминация, особено в големите или високопечелившите предприятия. Заявиха също, че законът не предоставя ефективна защита срещу намеса на работодатели в синдикалната дейност. В своя годишен доклад за трудовите права, издаден през м. юни, Конфедерацията на независимите синдикати в България отбеляза ръст на антисиндикалната активност от страна на висши длъжностни лица в държавната и местната власт.

Съдебните и административните процедури бяха адекватен способ за уреждане на искове. Конфедерацията на независимите синдикати в България съобщи за работодатели, които нарушават закона и омаловажават колективното договаряне, като допускат работници, които не са синдикални членове, да се възползват от условията на колективните договори.

През м. април, с изменения в закона, Главната инспекция по труда (изпълнителна агенция на подчинение на министъра на труда и социалната политика) доби

правомощия да образува производства по несъстоятелност срещу работодатели, задлъжнели с повече от две едномесечни заплати спрямо не по-малко от една трета от служителите си за три години. В резултат на това, считано от м. септември, приблизително 80 дружества започнаха да изплащат редовно трудови възнаграждения с цел да избегнат риска от несъстоятелност.

б. Забрана на насилствен или принудителен труд

Законът забранява всички форми на насилствен или принудителен труд, но властите не прилагаха ефективно тази забрана. Наказанията за нарушения варират от 2 до 15 години лишаване от свобода, но не бяха достатъчно строги, за да възпрат нарушителите. Властите не разполагаха с достатъчно ресурси, за да се справят с растящия брой случаи на международен трафик с цел трудова експлоатация, а инспекторите по труда нямат необходимите правомощия и достатъчно обучение, за да разкриват и преследват случаи на насилствен труд. Според Агенцията на ЕС за основните права институциите в страната насочват вниманието си изключително към случаи на трафик на хора, но не успяват да разпознаят и да преследват случаи на тежка трудова експлоатация, освен ако тя не е свързана с трафик. Посредством своите комисии за борба с трафика на хора на централно и местно ниво държавата проведе кампании за превенция на насилствения труд, както и обучения за магистрати, служители на правоохранителната система и доброволци. Служителите на правоохранителните органи не разполагаха с достатъчен капацитет за разследване на случаи на насилствен труд, като разследванията отнемаха дълго време.

Имаше сигнали за семейства или престъпни организации, принуждаващи деца към насилствен труд (вж. раздел 7.в). Според Агенцията за основните права „деца и възрастни с увреждания биват насилствено изпращани на улицата за просия и дребни кражби". Към м. юли прокуратурата отчете 42 случая на трафик на лица с цел трудова експлоатация, което е значително увеличение спрямо 2015 година. НПО заявиха, че механизмите на държавата за установяване на жертви сред групите в риск, като например лицата, търсещи убежище, не са достатъчно надеждни.

Виж *Доклад за трафика на хора* на Държавния департамент на САЩ на: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

в. Забрана на детския труд и минимална възраст за наемане на работа

Наемането на деца без разрешително за работа е престъпление, наказуемо с до три години лишаване от свобода и глоба от 1 000 до 8 000 лв. Наказанията като цяло бяха достатъчно строги, за да възпрат нарушителите, но децата, които живеят в условия на уязвимост, и най-вече ромските деца, бяха потенциални жертви на вреден труд и експлоатация в неформалната икономика и преди всичко в земеделието, туризма, търговията на дребно и домашния труд.

Законът установява граничната минимална възраст за наемане на работа на 16 години, а за опасен труд – на 18 години. Според властите опасен за децата е труд, който надхвърля техните физически или психически възможности; излага ги на вредни активни фактори или лъчение; оказва вредно влияние върху тяхното здраве; извършва се в условия на екстремни температури, шум или вибрации или излага децата на рискове, които те не могат да разбират или избегнат поради неприключилото си физическо или психическо развитие. За да наемат на работа деца под 18-годишна възраст, работодателите трябва да получат разрешение от държавната агенция „Главна

инспекция по труда". Работодателите могат да наемат деца под 16-годишна възраст със специално разрешение за лека работа, която не е опасна или вредна за развитието на детето и не пречи на неговото образование или подготовка. Главна инспекция по труда като цяло беше ефективна в извършването на проверки за условията на труд във всички фирми, кандидатстващи и получили разрешение за наемане на деца, както и при налагане на санкции по отношение на детския труд във формалния сектор.

Главна инспекция по труда отчете 15 на сто увеличение на детската заетост, дължащо се основно на липсата на по-квалифицирана работна ръка и разкриване на нови работни места в туризма. Към месец ноември инспекцията бе предоставила 7 529 разрешения за наемане на работа на деца на възраст 16 или 17 години и 193 разрешения за деца под 16 години. През 2017 г. Инспекцията разкри 95 случая на наемане на деца без разрешително, като за шест от тях беше сезирана прокуратурата.

Властите продължиха да изпълняват програми за премахване на най-тежките форми на детски труд, провеждаха образователни кампании и се намесваха с цел закрила, извеждане, рехабилитация и реинтеграция на деца, въвлечени в най-тежките форми на детски труд.

НПО продължиха да съобщават за експлоатация на деца в някои отрасли (особено в малки семейни магазини, текстилното производство, ресторанти, строителство и продажби на периодични издания), както и от организираната престъпност (най-вече за проституция, джебчийство и разпространение на наркотици).

г. Дискриминация във връзка със заетостта и професиите

При наемане на работа и избор на професионално поприще законът забранява дискриминацията въз основа на националност, етническа принадлежност, пол, сексуална ориентация, раса, цвят на кожата, възраст, социален произход, език, политически и религиозни убеждения, членство в синдикати и граждански организации, семейно положение и умствени или физически увреждания. Макар че властите в повечето случаи прилагаха закона ефективно, при наемане на работа и избор на професия във всички сектори на икономиката се наблюдаваха случаи на дискриминация въз основа на пол, сексуална ориентация, увреждане и малцинствена принадлежност. По данни на Комисията за защита от дискриминация преобладаващата част от получените през годината жалби са били свързани с трудови правоотношения, засягащи най-вече лицата с увреждания.

Властите финансираха програми за насърчаване на работодателите да преодолеят стереотипите и предразсъдъците при наемането на работа на представители на групи в неравностойно положение, като например хора с увреждания.

Законът предвижда равно заплащане за еднакъв труд. През м. април Комисията за защита от дискриминация изнесе данни, че мъжете получават заплата с 15.4% по-висока от заплатата на жените, наети на същото работно място, като мъжете с добре платена работа са два пъти повече от жените. Според същия доклад жените по-често са обект на дискриминация на работното място, отколкото мъжете. В резултат на разликата в заплащането между двата пола, по данни от Националния статистически институт жените получават с 38 на сто по-ниски пенсии.

Малцинствената дискриминация на работното място продължава да бъде проблем. Намирането на работа става все по-трудно за ромите, поради всеобщото недоверие към

тях, в комбинация с ниското им средно ниво на образование. По данни на Националния статистически институт, 44% от ромите със средно образование живеят в бедност, в съпоставка с 21% от турците и 7% от етническите българи.

Законът изисква Министерството на вътрешните работи, ДАНС и Държавната агенция за технически операции да заделят по 1% от административните си длъжности за хора с увреждания. Прилагането на това изискване обаче беше незадоволително и агенциите нямаха мотивация да наемат лица с увреждания, като се аргументираха с недостъпната инфраструктура, с липсата на достатъчно средства за преустройване на работните места и с ниската квалификация на кандидатите. НПО критикуваха системата за оценяване на хора с увреждания въз основа на загубата на трудоспособност, тъй като тя на практика лишава от възможност за намиране на работа мнозина от тях, които са в състояние да работят.

д. Приемливи условия на труд

Минималната заплата за страната беше по-ниска от официално обявения от правителството праг на бедността. Конфедерацията на независимите синдикати в България отчете, че 31% от гражданите живеят под прага на бедността.

Забранен е прекомерният задължителен извънреден труд. Законът забранява полагането на извънреден труд от деца под 18 години и бременни жени. Лица с увреждания, жени с деца под шестгодишна възраст и лица, които продължават да учат или следват, могат да работят извънредно по искане на работодателя, само след като е поискано писменото им съгласие. Конфедерацията на независимите синдикати в България критикува законовите разпоредби за изчисляване на натрупаното работно време, като отбеляза, че така се дава възможност на работодателите да злоупотребяват с изискванията за извънреден труд и, съответно, да наемат по-малко работници.

Националната програма по безопасност и здраве при работа, чиито стандарти са установени в закона, дава на служителите право на здравословни и безопасни условия на труд.

Министерство на труда и социалната политика отговаря за спазването на изискванията за минималната работна заплата и на стандартната работна седмица. Законът санкционира трудовоправните нарушения с глоби от 1 500 лв. до 15 000 лв., които, според синдикатите, не са достатъчни, за да окажат възпиращо действие. Освен глоби, санкциите могат да включват и административни мерки, като временно преустановяване на дейността и прекратяване на заетостта на лицата, отговорни за нарушението. Към м. ноември Главна инспекция по труда беше извършила почти 37 000 проверки на фирми с повече от 1,5 млн. служители, като констатира над 135 000 нарушения и наложи различни санкции, включително глоби на обща стойност 12 млн. лв.

Правителството приема ежегодно актуализирана програма по безопасност и здраве при работа, която набелязва целите и приоритетите в тези области. Главна инспекция по труда, която има 28 регионални служби, отговаря за текущото наблюдение и спазването на изискванията за безопасност и здраве на работното място. Лицата, които нарушават разпоредбите за здравословни и безопасни условия на труд, подлежат на глоба от 100 до 500 лв., работодателите – на глоба от 1 500 до 15 000 лв., а длъжностните лица, които извършват наемане на работа – на глоба от 1 000 до 10 000 лв. От всички установени от инспекторите нарушения почти 50 на сто са били свързани

с изискванията за здравословни и безопасни условия на труд. Според Агенцията дейността ѝ през последните няколко години е довела до нарастване на степента на спазване на законовите изисквания, като 98 на сто от проверените дружества удовлетворяват изискванията за здравословни и безопасни условия на труд.

Правната закрила и държавните проверки не обхващаха неформално заетите в сивата икономика, която генерира над четвърт от брутния вътрешен продукт на страната. През м. юли Асоциацията на индустриалния капитал в България посочи, че делът на сивата икономика значително се е свил през последните три години. През м. септември от Конфедерацията на независимите синдикати в България посочиха, че неформалната икономика дължи между един и два милиарда лева невнесени осигуровки на служителите годишно, като призоваха за по-строго прилагане на закона и наказание на работодателите в нарушение.

Условията в някои отрасли като строителство, рудодобив, химическа промишленост и транспорт продължиха да бъдат опасни за работниците. Трудовите злополуки през първите шест месеца на годината бяха по-малко на брой. Най-честата причина за тях бяха нарушения на изискванията за безопасност при работа с оборудване и техника. Властите строго прилагаха законовите разпоредби, по силата на които предприятията са задължени да извършват оценка на риска за здравето и безопасността на работното място и да предприемат мерки за премахване или намаляване на установените рискове. Близо 94% от проверените през 2017 г. предприятия бяха направили такава оценка на риска, като 98 на сто от тях разполагаха с програми за премахване на установените рискове.

Към месец октомври броят на смъртните случаи вследствие на трудови злополуки беше 60, предимно в строителството и в транспортния сектор.